

JEAN-NOËL ORENGO

„SUNTEȚI IUBIREA NEFERICITĂ A FÜHRERULUI”

TRADUCERE DE
DORU MAREȘ

CORINT
FICTION

JEAN-NOËL ORENGO

„SUNTEȚI IUBIREA
NEFERICITĂ A
FÜHRERULUI”

Traducere din limba franceză și note de
Doru Mareș

CORINT
FICTION

Coup de foudre

(1930-1933)

1

Iulie 1933, München

Întâia oară când arhitectul îl vede pe Hitler, îl găsește concentrat la masa lui de lucru, curățându-și pistolul. Adolf Hitler – Führerul, călăuzitorul – împinge piesele desfăcute ale armei și îi spune lui Albert Speer – arhitectul, artistul – să pună schițele pe spațiul rămas liber. Este vorba despre proiectul privitor la primul congres al Partidului Național-Socialist, de la ascensiunea lui la putere, care urmează să aibă loc la Nürnberg în august viitor. O punere în scenă cu estradă, lumini, gradene. Pentru arhitect, e cea dintâi comandă de anvergură. Mai înainte reamenajase mai multe clădiri ale partidului și decorase apartamentul ministrului Educației și Propagandei, Joseph Goebbels. Succes răsunător care acum îi permite să conducă acest proiect foarte important. Numai că nimeni nu îndrăznește să își dea acordul. Se tot tergiversează și până la urmă e trimis la München, unde călăuzitorul locuiește pe timpul verii. E singurul care poate decide soarta muncii arhitectului.

Nicio clipă, călăuzitorul nu-și privește interlocutorul. Dar îi analizează minuțios desenele. Apoi, fără a-și ridica ochii, declară cu glas relaxat, fără o tonalitate precisă: „De acord.”

Întrevederea e încheiată și arhitectul trimis la plimbare fără o vorbă. Călăuzitorului îi e de ajuns să se întoarcă la curățarea, gresarea, ștergerea țevii, încărcătorului, trăga-ciului, cocoșului, patului pistolului de nu se știe ce marcă.

2

Această scenă de început este preluată de la biografii lui Speer, care la rândul lor au aflat-o de la numitul personaj.

Unele romane se joacă cu timpul, flashbackul și anticipările fac parte din instrumentarul tehnic, așa că, de acum, trebuie comis un delict asemănător și fisurat confortul liniar al poveștii.

Albert Speer a supraviețuit războiului și, într-un anumit fel, se poate afirma că a supraviețuit chiar propriei istorii în care ar fi trebuit să dispară de mai multe ori. A făcut din asta substanța memoriilor sale, *În umbra lui Hitler*¹, publicate în 1969 și care au devenit un bestseller. Prin ele și-a regăsit o formă de respectabilitate, o relativă relaxare financiară și o imagine publică unică și destabilizatoare, singura pe care a putut-o obține vreun fost conducător nazist care și-a afișat deschis trecutul. Încă de la apariția lor în librării, au depășit cadrul genului, pentru a deveni altceva. Ofițeri SS și conducători militari și politici ai regimului și-au publicat și ei amintirile, dar, prin comparație, succesul lor nu a fost decât unul anecdotic, iar specialiștii nu au avut nicio greutate în a disocia imaginea pe care respectivii și-o atribuiau de ceea ce au fost cu adevărat.

¹ *În umbra lui Hitler (Memorii)*, de Albert Speer, 2 vol., traducere de Ion Nastasia, Șerban Nastasia, Ed. Nemira, 1997 (n. red.).

Cu Albert Speer lucrurile stau altfel. Versiunea lui despre sine s-a impus în pofida variantelor divergente ale istoricilor și anchetatorilor, în așa fel încât biografiile referitoare la el par mult prea des niște paradoxale rescieri ale *Memoriilor* lui. Nu plagiate. Rândurile de proză se metamorfozează în linii de front, istoricul luptă împotriva textului-sursă prin documente dezvăluind minciunile și omisiunile, dar adevărul se dovedește insuficient și, până la urmă, învingătorul e Speer.

Se pare că acesta a pornit un război inedit pe teritoriul povestirii, pe care numai el l-ar fi putut purta datorită relației sale excepționale cu Hitler și a expertizei atât în artă, cât și în producție militară, două domenii în care rareori un același om se manifestă cu talent. Maestru al decorului și al armamentului, s-a adus pe sine în scenă ca martor capital, în același timp spectator și actor, avându-i în prim-plan pe Adolf Hitler și curtea lui, și în fundal – fiindcă la el este cu adevărat vorba despre un fundal cu efecte îngrozitoare –, a evocat exterminarea evreilor din Europa așa cum o cunoaștem acum, așa cum a ignorat-o în timpul desfășurării sale și așa cum a descoperit-o începând din 1945, generând o tensiune dramatică de netăgăduit și maladivă.

Scrisă la finalul anilor 1960, cu referire la evenimentul petrecut în 1933, scena primei lor întâlniri se bazează pe elemente simple, eficiente, cu puține detalii, dar frapante și hotărâtoare, ca într-un joc de șah.

Doi bărbați singuri într-o încăpere; un pistol, un destin.

De o parte puterea, de cealaltă arta.

De o parte, omul puterii – cu arma în fața sa –, de cealaltă, omul artei – cu desenele sub braț. Un cuplu tipic al culturii

europene. Ar fi putut fi Papa Iulius al II-lea și Michelangelo. Dar au fost Adolf Hitler și Albert Speer.

Între cei doi, o legătură începută printr-un raport de forțe.

3

E ceva absolut incredibil în această primă întâlnire profesională, al cărei obiect era nici mai mult, nici mai puțin decât principalul congres politic al noului regim. O viziune caricaturală, perfect conformă viziunii de după război, conturând cu brio un Führer în plină cursă a *reînarmării*.

Or, Adolf Hitler acorda cea mai mare importanță manifestărilor vizuale și sonore ale ideologiei național-socialiste. El e cel care a ales svastica drept emblemă a mișcării, o deturnare criminală, care încă mai durează, deformarea unui simbol universal și binefăcător, prezent mai peste tot, în mod deosebit în India și Asia de Sud-Est, ajuns sinonim al masacrului și al urii rasiale.

În 1933, punerea în scenă a semnelor distinctive și a manifestărilor noului regim încă nu își găsisese formele stabile și satisfăcătoare, în opinia călăuzitorului. Acesta caută pe cineva potrivit. Nu e doar un simplu șef de stat.

Este imposibil de înțeles în ziua de azi atracția pe care a putut-o exercita Adolf Hitler asupra mulțimilor de germani, ba chiar și de străini în anii 1920 și 1930. Toți biografi săi se izbesc de această imposibilitate. Amploarea crimelor comise face ca această atracție să nu poată fi redusă la alibiuri societale, legate de criza economică sau de contextul antisemit al vremii. Din punct de vedere existențial, personajul pare inexplicabil. Nici un tată violent, nici o tinerețe

frustrantă, încă mai puțin pretinse revelații legate de sexualitatea sau anatomia lui nu permit conexiunea cu camerele de gazare. Exterminarea evreilor din Europa a tăiat în două Istoria. Ce-a fost înainte și ce e după nu mai au nicio cale de comunicare. Albert Speer pare să o fi știut mai repede decât ceilalți sau, cel puțin, a știut mai bine decât oricine să formuleze această separare și să se folosească de ea.

Când fiica lui i-a scris pentru a-i cere să se explice, la fel cum alte milioane de copii germani și-au întrebat părinții de ce l-au aclamat pe Hitler ca Führer, i-a răspuns: „Enormitatea crimei face caducă orice tentativă de justificare.”

Nici ambiția personală a lui Speer, nici vreo lipsă de recunoștință paternă, nici indiferent ce altceva nu poate deci defini complet relația instaurată între el și călăuzitorul lui.

Sigur e că tocmai întâlnise omul cel mai fotografiat din Germania și unul dintre cei mai fotografiați din lume. Celebritatea ajunsese una dintre valorile fundamentale ale societăților de după 1918. În 1933, călăuzitorul este – alături de Ghandi – animalul politic cel mai mediatizat de pe planetă. Poate că, excepție făcând câțiva scriitori și cinești în exil, deloc luați în serios, numai Winston Churchill, într-un articol din 1934, a întrevăzut consecințele obsesiilor rasiale înscrise în legislația și politica unei țări foarte avansate precum Germania. Pentru mulți, acel antisemitism nu era deloc diferit de al lor sau era doar capriciul nefericit al unei ființe care nu își dorea decât reconstrucția țării sale. Comuniștii îl subestimau și își băteau joc de el, Gertrude Stein, romancieră americană, evreică și homosexuală, ar fi vrut să i se decerneze Premiul Nobel pentru pace, Charlie

Chaplin descoperea un geniu de netăgăduit prin jocul actoricesc pe care-l practica. Un star.

Pe post de bun venit, călăuzitorul îi oferă tânărului arhitect o serie de demonstrații contradictorii.

Acesta din urmă iese din birou fericit și tulburat, frustrat de indiferența călăuzitorului, perplex, mândru de acceptarea desenelor, dezamăgit de a nu fi putut stabili niciun fel de contact interpersonal. Îi este imposibil să își ierarhizeze emoțiile, lucru care nu i s-a mai întâmplat vreodată. Oricum, agreabile ori dezagreabile, acestea sunt toate violente și neobișnuite. Muzica vremii sale explorează *atonalitatea*, adică absența tonalității, ierarhiei în gamă, ceea ce, pentru ascultătorii educați de-a lungul mai multor veacuri de scriere armonică, generează o stare de rău, destabilizarea urechii, lipsa de armonie, dar și fascinație și beție sonoră. În fața călăuzitorului se petrece ceva identic. O experiență amorală și *asentimentală*, în care nu mai reușești să îți pui sentimentele în ordine. Furia, frica, dragostea de ai săi, ura față de ceilalți se amestecă într-o serie de impresii cu totul primitive, arhetipuri legate de orice societate când aceasta se simte în primejdie.

Acest Führer este o creatură atonală, după cum este și una expresionistă, un personaj din pânzele și partiturile vremii sale, el care urăște expresionismul și atonalitatea, vânând pictorii, muzicienii și poeții care aparțin acestor curente. E un personaj în toată puterea cuvântului, care a dezvoltat un stil fizic imparabil, în care violența cuvintelor, duplicitatea, elocvența, ținuta îl fac să pară în același timp ridicol, inteligent, vulgar, modern, vizionar, divinator,

pacifist, liniștitor, îngrijorător... o serie de emoții și considerente extreme, conflictuale, într-o încăpățânată ambianță repetitivă, din discurs în discurs, în care combină la nesfârșit un număr restrâns de teme.

Călăuzitorul tocmai întinsese arhitectului o mână, cea mai de dorit cu putință pentru un artist, aceea a comanditarului, a unui mecena protector. Cealaltă rămăsese rece, concentrată la elementele separate ale pistolului.

4

Fără îndoială e un Walther PP. Sau versiunea mai compactă, Walther PPK. Un bestseller german. Călăuzitorul avea mai multe exemplare. În 30 aprilie 1945, și-a tras un glonț în cap probabil cu unul dintre acestea, dispărut de atunci sau poate păstrat în cine știe ce familie din fosta Uniune Sovietică. Fiindcă ei, sovieticii, soldații glorioasei Armate Roșii vor intra primii în Berlin și în faimosul Führerbunker, cel pe care obsedantele filme despre ultimele ceasuri al călăuzitorului și ale curții lui s-au străduit să le reproducă meticulos, generație după generație. Unul dintre soldații roșii trebuie că a pus mâna pe acel obiect, de acum deja o relicvă, deja cu aura patinei nesănătoase și legendare tocmai din acest motiv. O mulțime de articole tratează pe net această problemă. Alături de pornografie, nazismul generează un număr incalculabil de solicitări pe motoarele de căutare. Acolo, în abisul de articole mai mult sau mai puțin savante, internauții pasionați de Al Doilea Război Mondial

și Al Treilea Reich amintesc ipoteza aceluși Walther PPK. Se rămâne însă la nivelul presupunerilor. Detaliile lipsesc.

Or, firește, detaliile sunt importante, ducându-te cu gândul la începutul *Capitalului* lui Karl Marx: „Bogăția societăților în care domnește modul de producție capitalist se caracterizează printr-o îngrămădire de mărfuri ieșită din comun.” Lucrarea istoricului, romancierului sau poetului funcționează în același fel.

Drept care bogăția unui text în care domnește modul de scriere istoric, poetic sau romanesc se caracterizează printr-o îngrămădire de detalii ieșită din comun.

Când face planșele pentru congresul din 1933, arhitectul nu e cu adevărat preocupat de detalii și ornamente. Flamuri foarte înalte și lungi, cu svastică, asigură fundalul unei estrade și ea foarte lungă. Un vultur uriaș domnește în mijloc, cu aripile desfăcute. Lemn și țesătură, materiale în fond destul de fragile, prea puțin apte să dureze de-a lungul veacurilor.

Pentru călăuzitor, se părea că era de ajuns și că nu avea nevoie nici de precizări suplimentare legate de dispozitiv, nici să converseze cu autorul. Este adevărat, contrar aparențelor, călăuzitorul îl cunoștea pe arhitect și nu-l uitase.

5

Germania, octombrie 1932

Întâia oară când călăuzitorul îl vede pe arhitect, se întâmplă prin intermediul artei acestuia, care i se pare cu adevărat

frumoasă. Modestă, desigur, dar promițătoare. Tocmai vizi-tează noul Cartier General al partidului, de la Berlin, în toamna lui 1932. Este o clădire de la sfârșitul secolului al XIX-lea, ti-pică acelei perioade marcate de un stil considerat pompos. Fațada e supraîncărcată de cornișe, frontoane, îngerași, frize, cariatide. Hitler consideră, pe bună dreptate, a doua jumă-tate a secolului al XIX-lea ca reprezentând un anume apo-geu al artei – pentru el artă fiind arhitectura, muzica, pictura, sculptura înainte de toate, literatura ignorând-o cu totul. Nu e Richard Wagner cel mai mare compozitor german? Nu e acesta un om tipic pentru acest secol al XIX-lea? Noțiunea de artă totală, dragă lui Wagner, nu îl lasă indiferent. Și mai e și cinematograful, după care se dă noaptea în vânt, organizând pentru el și pentru curtea lui proiecții epuizante. E un noc-tambul, rareori se culcă înainte de ora patru sau cinci și ade-sea așteaptă ivirea zorilor.

În lucrările de renovare propuse de arhitectul care înlăturase ce trebuia înlăturat – vopselurile prăfuite, covoa-rele mizerabile – pentru a recâștiga înălțimea pereților și a pune în valoare anumite ornamente păstrate – stucaturi și elemente de lemn –, distinge aptitudinea pentru monu-mental, care-l încântă pe loc. Își împărtășește anturajului entuziasmul. E posibil să se fi interesat mai serios în legătură cu biografia arhitectului, fără știrea acestuia.

În ale cărui *Memorii*, călăuzitorul pare a nu ști unele lu-cruri din viața tânărului care își ia asupra lui sarcina de a i le dezvălui pe rând, provocând maestrului mirare, tulbu-rare, ba chiar o anume încântare. Și cu siguranță e sincer amintindu-și.

Totuși, versiunea aceasta e cu greu plauzibilă. La data primei lor întrevederi, Reichsführerul SS Heinrich Himmler dezvoltase deja un excelent serviciu de informații interne. Are fișe precise despre oricine exercită ori aspiră la o funcție în partid, în stat, în mass-media, în industrie, în sistemul bancar, în științe, în arte... O birocrație puternică, dotată cu o hârtogărie spectaculoasă. Firește, Hitler nu este un birocrat. Citește foarte rar dosarele, indiferent care ar fi acestea. I se prezintă însă rapoarte verbale. Nu este imposibil să fi discutat cu vreun ofițer SS despre acel tânăr înalt, subțire și arhitect.

Ceea ce i-ar contura mai credibil atitudinea din primele luni. S-ar zice că e mereu cu un pas înainte în relația lor, un amestec de cald și rece, o uimire flatantă mai ales în fața lucrurilor pe care celălalt i le comunică despre existența sa.

Cu indicațiile lor factuale, fișele de informații seamănă uneori cu paginile din dicționar sau de pe Wikipedia, iar în roman pot fi deformate, propunând apropieri care în altă parte ar fi considerate prea puțin științifice.

6

Prin 1932, călăuzitorul îl ascultă, la el în birou, pe un ofițer SS.

Albert Speer este cetățean german cu rădăcini ariene. Până în prezent, nicio picătură de sânge evreiesc nu a fost detectată în arborele lui genealogic. S-a născut în 19 martie 1905 la Mannheim, în vestul țării. Nu provine din vreo familie extrem de bogată și de influentă a Germaniei, dar nici din neantul social, ca Führerul – *ofițerul SS nu face această observație, sau poate că da, însă doar în sine, pe tonul unui*

monolog interior, al unui flux al conștiinței pe care unele romane de avangardă din vremea lui încearcă să îl reproducă, e fără îndoială absolvent de studii superioare, doctor în drept sau în medicină, mulți ofițeri SS din serviciul de informații sunt așa și aparțin burgheziei relaxate material, dar ruinate de criza din 1929, au reflexe de clasă și un oportunism carierist care va dispărea la tinerii ofițeri SS modelați încă din copilărie de nazism, total fanatici, absolut incapabili de vreo ironie, fie și mută, față de Führerul lor.

Tatăl lui e arhitect. Bunicul era și el arhitect. Aparține marii burghezii. Din 1918, s-au stabilit definitiv la Heidelberg, în fosta lor locuință secundară. Au servitori și mașini. Vecinii nu le-au declarat niciodată nimic care să le fi putut aduce deservicii. Au imobile care le generează venituri substanțiale. Albert Speer ar putea trăi fără să muncească. Ai zice că e un vlăstar din vreun roman al lui Thomas Mann – *ofițerul SS nu face nici această observație, Thomas Mann nu este un simpatizant al nazismului, și totuși acest Albert Speer este un personaj tipic din Casa Buddenbrook, cu o diferență notabilă, totuși: nu e un decadent, ca ultimul moștenitor din romanul lui Mann. E sănătos tun, înalt, zvelt, rece și distant, deși prietenos, conform camarazilor lui, descriere identică aceleia pe care o oferea recent călăuzitorul într-un discurs privitor la germanul viitorului, care, după părerea lui, „trebuie să fie zvelt, agil, rapid ca un ogar, rezistent ca pielea tăbăcită și tare ca oțelul Krupp”.* Practică sau a practicat canotajul, rugbiul, schiul, alpinismul, drumețiile – *Wanderweg*, cărarea pentru drumeții, această figură topologică și lingvistică specifică Germaniei. Știe deci pe de rost marea Germanie romantică a pădurilor și a piscurilor, o cunoaște cu inima și cu picioarele. E înalt. E zvelt. Se-mbracă bine. Îi vine turnat costumul la două rânduri.

Are mâini de artist. E cu-adevărat dotat pentru matematică. Matematician și-ar fi dorit să ajungă. Dar a devenit arhitect pentru a-și asculta tatăl. Nu-i pare rău c-a făcut-o. Așa a fost format, să asculte de figurile tutelare, paterne. Femeile nu au cine știe ce importanță în viața lui. Este genul de bărbat care nu constituie un pericol pentru femei, fiindcă acestea nu au cine știe ce importanță în viața lui. A cunoscut o fată, Margarete – diminutivul: Margret – pe când avea șaptesprezece ani – o nemțoaică de proveniență ariană și de aceeași vârstă cu el. S-a căsătorit cu ea în 28 august 1928. Nu i se cunoaște intenția vreunui adulter. Nu aleargă după fuste – *la fel ca dumneavoastră, mein Führer, care sunteți un monogam aproape anormal, dacă stai și te uiți la cantitatea de scrisori de dragoste trimise de surorile, de fetele, de mamele și de iubitele noastre, și care vă fac să dați de fiecare dată același răspuns, când e s-o faceți: Sunt căsătorit cu Germania*. Ține cursuri la Universitatea tehnică din Berlin, unde a studiat arhitectura sub conducerea unui anume Heinrich Tessenow. Căruia i-a devenit asistent. A intrat în NSDAP¹ în 1 martie 1931, iar numărul carnetului lui de membru este 474481. De remarcat că și mama lui e membră NSDAP. Călăuzitorul și-a venerat întotdeauna mama.

7

Ofițerul SS îi face rezumatul unei alte fișe. Aceasta se referă la Heinrich Tessenow. Călăuzitorul vrea să știe mai exact cine e arhitectul pentru care lucrează tânărul zvelt

¹ NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei) – Partidul Național-Socialist Muncitoresc German, cunoscut și ca Partidul Nazist (n. red.).

și înalt. E un cetățean german cu rădăcini ariene. E bătrân. E născut la Rostock în 7 aprilie 1876. Aparține vechii Germanii, iar călăuzitorul urăște vechea Germanie. În arhitectură, Tessenow e un modernist. Apără sticla, betonul, liniile scheletice ale modernismului. Călăuzitorul urăște betonul, sticla, liniile scheletice ale acestor clădiri moarte înainte de a fi trăit. Tânărul arhitect s-a asociat cu acel om, acel bătrân german tipic pentru o Germanie pe care călăuzitorul o va distruge pentru totdeauna. Dar nu e important. Acest Tessenow nu e nici evreu, nici comunist. E un indiferent, asta-i tot. Firește, gusturile lui sunt jidănite. Firește, niște studenți naziști au făcut scandal la cursuri din cauza concepțiilor lui cam prea internaționaliste, pe bază de beton și sticlă. Însă în fața protestelor altor studenți, partidul îi trimisese o scrisoare tip, asigurându-l de stima lui.

În lunile care au urmat, călăuzitorul a supravegheat parcursul tânărului arhitect. Fiindcă și el are un călăuzitor într-ale arhitecturii. Care se numește Paul Troost. E münchenez, iar călăuzitorul adoră Münchenul. S-au cunoscut în 1929. E un bătrân german de proveniență ariană, născut în 1878, foarte înalt, foarte puternic, un bătrân profesor care încarnează Germania dintotdeauna, Germania neoclasică, Germania greco-romană, Germania un pic latină, deloc germanică, fără nimic gotic ori wagnerian, dar călăuzitorul nu se împiedică în contradicții, chiar dacă îl venerează pe Wagner și i-a reprodus cu meticulozitate câteva catedrale gotice în picturile din tinerețe. Sunt multe coloane la Troost și nici vorbă de ornamente, totul e neted, unghiular, masiv, fără cupole, frize ori curbe elocvente. Dar nu a fost mereu

așa. Cândva flirtase totuși cu modernismul, cu unele figuri ale Bauhausului – călăuzitorul urăște Bauhausul. Și mai ales a amenajat câteva pachetoturi de lux în stilul cu același nume, stilul Pachebot, cu mobilier simplu, funcțional, confortabil, cu volute sobre, rotunjimi sobre, un soi de sub-specie a curentului Art Nouveau, din arborescența speciilor decorative. Călăuzitorul i se adresează sistematic lui Paul Troost cu *Herr Professor*.

Itinerarul tânărului arhitect se confundă cu acela al partidului.

E fericit când, în 1933, în ianuarie, naziștii sunt chemați la putere.

În martie, reamenajează nou creatul Minister al Educației și Propagandei, condus de Joseph Goebbels, unul dintre apropiații Führerului.

Tot în martie, consideră absolut nul planul pentru un miting la care călăuzitorul să țină un discurs pe esplanada aeroportului Tempelhof, din Berlin, simțindu-se provocat să facă ceva mult mai bun. A doua zi, propune o tribună lungă, deasupra căreia să se ridice niște drapele gigantice cu svas-tică, luminate de proiectoare mari. Manifestarea are loc de 1 mai, e un imens succes, călăuzitorul e entuziasmat de punerea în scenă.

În iunie, reamenajează apartamentul lui Goebbels cu viteza fulgerului. Călăuzitorului nu-i venea să creadă, doar pariasse zâmbind că ministrului lui nu-i vor ieși socotelile. Îi plăcea, și lui, și intimilor lui, să parieze pe seama cutărui sau cutărui subaltern, considerau asta un joc de societate,

făcând deseori glume crude cu aceștia. Cum tânărul arhitect reușise în timpul estimat, călăuzitorul e curios să vadă rezultatul. Totul i se pare excelent, cu excepția pânzelor de pe pereți, „tablouri” ale unui anume Emil Nolde, cetățean german cu rădăcini ariene, admirator fervent al nazismului și al călăuzitorului, antisemit dur, care proferează la adresa evreilor diatribe demne de cei mai grosolani membri ai SA. Apartține curentului numit „expresionism”, care promovează figuri deformat, caricaturale, dezgustătoare, în locul minunațiilor efebi sau al preafrumoaselor cariatide neoclasice pe care le gustă călăuzitorul. Acesta urăște expresionismul și e scandalizat văzându-l la propriul ministru, care mai e și mândru de gusturile lui avangardiste. Nolde ăsta pictează ca un evreu, este deci un german cu rădăcini jidănite. Un evreu deghizat în german de proveniență ariană. Un nazist evreu! „Evreu noi decidem cine e”, i-ar fi declarat Goebbels cineastului Fritz Lang, așkenaz după mamă, pe care ținea să îl convingă să rămână în noua Germanie. Tot ei decideau și cine avea dreptul să fie nazist. Nolde e expresionist, deci nu e un bun nazist. Un defect de gust și o crimă artistică pe care Goebbels o sesizează pe loc, dând în trecere vina și pe Speer. Călăuzitorul ridică din umeri, asta n-are importanță.

Goebbels îl tratează pe tânărul arhitect cu o relativă indiferență. Nu îl remarcă mai mult decât pe altul, iar între ei e o relație ierarhică, de la șef la subordonat. Este el arhitect, dar nu e singurul, sunt tot mai mulți în rândurile partidului, cum sunt tot mai mulți juriști și medici care

se alătură celor dintâi, trei profesioniști seduse puternic de programul nazist în materie de rasă, legi și construcții. Goebbels repetă asta fără a-și lua vreo precauție față de anturaj, care la rândul lui îi repetă lui Speer informațiile despre entuziasmul călăuzitorului față de diferitele lui realizări din ultimul an, de la Tempelhof și de la Ministerul Propagandei, dar și despre ura explozivă a aceluiași față de picturile lui Nolde.

Arhitectul înregistrează informațiile, învață să-l cunoască mai bine pe călăuzitor și se adaptează imediat. Niciodată nu a fost lăudat astfel, cu certitudine Tessenow nu a făcut-o, iar faptul că omul cel mai puternic al Germaniei o face îl umple de bucurie. Punctele în care sunt de acord îl fac să treacă de fiecare dată peste dezacorduri. În fond, habar nu are dacă îi place ori nu expresionismul, îi e absolut egal. De exemplu, se declară meloman, îi place să meargă la concerte, cunoaște dirijori și muzicieni prestigioși, pe care-i amintește pe scurt și cu admirație în *Memorii*. Cu toate acestea, nu-i citează niciodată pe Anton Webern, Igor Stravinski sau Arnold Schoenberg de care ar fi absurd să nu fi știut cineva interesat de muzică. Aparent, seamănă tinerilor burghezi cultivați ai anilor 1920, obsedați de gândul de a fi alături de valorile în urcare și nevoind să le semene părinților și bunicilor lor, care disprețuiseră impresionismul, fovismul, pe Gauguin, pe Van Gogh și toate celelalte genii ale ultimului sfert de secol al XIX-lea și începutul lui XX. În realitate, în mediul lui social, trebuia să iubești artele mai degrabă din convenție decât din convingere. Pictura și muzica sunt pentru el niște divertismente ca oricare altele, fără a genera discuții polemice

și pasionate, specifice adevăraților melomani și amatori de artă. În cel mai bun caz, fac parte din decor.

E maestru în arta decorului, indiferent de scara acestuia, apartament sau manifestare publică, după cum călăuzitorul e maestru în arta manipulării auditoriului prin voce, indiferent de scară, fie ea colectivă ori individuală.

În această privință, tânărul arhitect poate depune mărturie, și o va și face întreaga viață, chiar și atunci când își va renega cu condescendență călăuzitorul. Devenise nazist într-o seară, din cauza acelei voci și a viziunilor pe care le sugera.

8

Germania, decembrie 1930

Prima oară când arhitectul îl vede pe Führer e în timpul unui miting, în sala de conferințe dintr-o grădină publică. Dar, mai ales, e prima oară când îl aude. Se întâmplă la Berlin, în decembrie 1930, pe vremea Republicii de la Weimar, epoca toxică a „Sistemului”.

Comuniștii și naziștii numesc Republica de la Weimar „Sistemul” și mereu se vor referi astfel la ea, „Sistemul” și roțițele lui putrede, amestec de slăbiciune față de criminali și de autoritarism față de muncitorii cinstiți, ascunzând cea mai rea dintre dictaturi, dictatura democraților vânduți tuturor, americanilor, evreilor, patronatului, oligarhiei mondiale a băncilor și trusturilor. Naziștii și-o vor aminti mereu astfel prin saloanele noii lor puteri, chiar și când ei

Înșiși se vor fi îmbogățit enorm, la rândul lor. Germanii de proveniență ariană sufereau din cauza „Sistemului” mai mult decât oricare alt german cu antecedente de metecori de evreu, își vor mai aminti deseori. Era de ajuns să te duci prin cabaretele ori localurile din Berlin, Hanovra sau Düsseldorf, parcurgând toată acea viață trepidantă de noapte a Germaniei de la Weimar, pentru a vedea frumoasele ariene sărăcite vânzându-se cu sâni dezgoliți și cu picioarele lor lungi unui public amestecat de meteci pseudogermani, înfiorător de burtoși și de umflați, cu obraji stacojii, gurile duhnind a trabuc și ochiul holbat de sub monoclu.

Arhitectul vegeta și el fără vlagă în existența lui de plebeu și vag profesor sau mai degrabă de asistent al profesorului Tessenow, la Universitatea de Înalte Studii Tehnice din Berlin, și habar n-avea cum urma să-i arate viitorul. Nu frecventa nici cabaretele, nici alte localuri, ducând de foarte tânăr o existență de bărbat fidel, împărțășind împreună cu soția gustul pentru *Wanderweg* și excursii cu rucsacul în spate, prin pădurile și munții Germaniei. Aștepta însă ceva, doar că nu știa ce.

Încă o dată: el e acela care ne povestește toate acestea, mult după petrecerea lor, pe ton de confesiune greu verificabilă. Dar ce mai contează, cuvintele lui creează un decor care corespunde perfect cu acel *Zeitgeist*, acel spirit al vremii pe care istoricii și romancierii îl pun pe seama anilor 1930, într-un amestec de crize sociale și de mesianism politic al extremelor.

Într-o seară, studenții îl bat la cap să vină să asculte un om extraordinar. Mulți aderaseră deja la partidul călăuzitorului, adevărat idol al tineretului. Pe acest Hitler îl cunoștea arhitectul, cu discursurile lui fluviu la care nu era în stare să fie atent cine știe ce. Ura aceea expusă fără vreun filtru îl izbea și-l împiedica să asculte mai departe. Nu așa li te adresai celor din mediul lui și-n plus mai era îmbrăcat și cu o uniformă lipsită de prestanța adevăraților militari. Cu siguranță arhitectul e antisemit, acel gen de antisemitism comun peste tot în Europa sau în Statele Unite, numit „monden”. Care e mai degrabă de conveniență decât din convingere și, la un moment dat, într-o scrisoare, chiar va mărturisi că nu simte nimic împotriva evreilor cu excepția unui soi de jenă în prezența lor, că le vorbește politicos și respectuos, cum o face cu oricine altcineva. În fond, evreii îl lasă indiferent, nu simte nimic clar negativ ori pozitiv față de ei.

La miting se duce din curiozitate, pentru a nu lăsa să treacă pe lângă el o valoare în creștere. Când sosește, sala e plină ochi. Câteva mii de tineri, cu tot cu profesorii lor mai mult sau mai puțin bătrâni. Dincolo de adunările de masă, călăuzitorul se adresează adesea unui public mai specializat. În acea seară de iarnă, ai fi zis că avea loc conferința unui autor de bestsellere. Ceea ce și ajunsese. Publicată în 1925, *Mein Kampf* e pe cale de a se impune în librării.

Apare la tribună într-un costum elegant la două rânduri, care atenuează senzația dată de mustața și de cărarea fotografiate în fel și chip, de care se folosesc atât admiratorii, cât și detractorii. Pare emoționat, concentrat. Arhitectul nu

i-a urmărit niciodată cu adevărat intervențiile de la radio, a mai prins însă în plină desfășurare tiradele caracteristice și jenante, un monolog urlat pe tonalități grave, încărcate de amenințări și de ură antisemită. E stupefiat de tonul vocii care începe discursul, un fel de ezitare, de umilință în fața amplitudinii subiectelor tratate – arta, importanța incomparabilă a artelor în cadrul civilizației. Călăuzitorul pare a pune politicul în slujba artei mai degrabă decât invers. Afirmă că un stat, o țară nu există decât prin intermediul urmelor lăsate de monumentele sale, de sculpturile, picturile și muzica sa. Ridică vocea când evocă decadența actuală, pauperizarea financiară și spirituală a tuturor acestor tineri artiști aflați în șomaj și lipsiți de măreție într-un regim cu ambiții prozaice și mercantile. Atacă și evreii, dar nu prea mult timp, iar arhitectul reține mai ales refrenul referitor la dragostea de artă. Evident nu sunt decât banalități, numai că circumvoluțiunile și subtilitățile nu duseseră la nimic în Germania anului 1930. Evident sunt truisme, însă întreg spectacolul începe printr-un truism. Călăuzitorul o știe mai bine decât oricine, arhitectul o va ști și mai bine grație acestuia. De pildă, o cupolă, cu arcurile, casele, curbele, acustica ei e de mii și mii de ani doar un truism arhitectural, însă odată realizată, farmecă publicul. E un efect imparabil, funcționează întotdeauna. Chiar dacă cei delicați vor ridica din umeri, cupola îi va strivi de fiecare dată prin efectele ei.

La încheierea mitingului, aplauzele au izbucnit torențial, o revărsare de entuziasm, busculadă pentru autografe și câteva vorbe schimbate cu călăuzitorul.

Arhitectul e răvășit. Nu se mai întâlnește cu studenții, părăsește sala imediat, urcă în mașină și petrece noaptea meditănd, pe fundalul unui cer cu lună, pe malul Havelului, râul care traversează vestul Berlinului prin cartierul Spandau. Ar fi putut fi dintr-o dramă a lui Goethe – *Vin la umbra voastră, coroane mișcătoare ale codrului antic, sfânt, cu frunzișul des* – sau dintr-o pictură a lui Caspar David Friedrich, un decor de peisaj al anului 1930, ilustrând romanismul etern al Germaniei. Romantismul este ceea ce face Germania universală, mai ales pentru tineret, indiferent de epocă ori de nații. Viața arhitectului e așezată sub semnul romantismului german. E cea mai bună apărare a sa și nu se va schimba niciodată.

Așadar, timp de aproape trei ani se vor întâlni de mai multe ori, fără a-și vorbi vreodată, observându-se și admirându-se fără a o ști cu adevărat. Fără îndoială călăuzitorul știe mai multe despre arhitect decât va pretinde acesta mai târziu, fără a realiza în ce măsură era de acord cu viziunile monumentale. Arhitectul habar nu are dacă observațiile pozitive ale călăuzitorului în privința sa sunt sincere ori simple formulări fără consecințe.

Toamna lui 1933. Călăuzitorul este de acum stăpânul absolut al Germaniei. Arhitectul este însărcinat cu reamenajarea Cancelariei Reichului, care putea a un anume soi de mucegai, mucegaiul vechii Germanii. De fapt, planurile le desenează Troost, dar cum acesta se află la München, iar Speer cunoaște Berlinul și antreprizele de construcții ale orașului, el este cel care supervizează lucrările.

Călăuzitorul vine pe șantier zilnic sau aproape zilnic. În așteptare, locuiește într-un apartament minuscul de dedesubt. Se arată binevoitor cu muncitorii, stă de vorbă cu ei, dar cu arhitectul niciodată. Îl ignoră. Arhitectul acceptă situația neplăcută, își execută misiunea și asta-i tot.

Într-o zi, pe neașteptate, călăuzitorul îl invită la masă.

Cuprins

<i>Coup de foudre (1930–1933)</i>	5
<i>Lună de miere (1933–1934)</i>	29
<i>Potrivire perfectă (1934–1939)</i>	53
<i>Progenituri (0 mie de ani)</i>	85
<i>Îndepărtarea (1940–1945)</i>	113
<i>Despărțirea (1945–1947)</i>	153
<i>Văduvul vesel (1947–1980)</i>	181
<i>A trăi cu El (1981–)</i>	223

CUM A REUȘIT ALBERT SPEER SĂ FACĂ FICȚIUNEA MAI SEDUCĂTOARE DECÂT ADEVĂRUL.

ÎN 1969, ALBERT SPEER, arhitectul favorit al lui Hitler și Ministrul Armamentului și Producției de Război în cel de-Al Treilea Reich, își publică memoriile.

Revenind asupra trecutului său, de la punerile în scenă ale congreselor naziste până la prăbușirea Reichului, Speer își desăvârșește ultima metamorfoză, care i-a salvat viața la procesul de la Nürnberg și care va face din el „vedeta” vinovăției germane. Susținând că nu a știut nimic despre Soluția finală, el se declară „responsabil, dar nu vinovat”. Cu toate că istoricii vor demonstra fără echivoc că a mințit, versiunea lui se va impune pentru mult timp.

Într-o eră dominată de *fake news*, ni se oferă un roman despre una dintre cele mai mari minciuni ale istoriei. Urmărind scene din viața lui Speer, punându-le verosimilitatea sub semnul întrebării, luminând anumite aspecte obscure, luând în considerare cercetările unor istorici importanți din perioada postbelică – printre care Gitta Sereny –, Jean-Noël Orenge ne propune o lectură amănunțită despre unul dintre cei mai iubiți colaboratori ai lui Hitler.

ROMAN NOMINALIZAT LA PRIX GONCOURT,
PRIX GONCOURT DES LYCÉENS, PRIX LITTÉRAIRE „LE MONDE”

„Romanul «*Sunteți iubirea nefericită a Führerului*» de Jean-Noël Orenge demontează minciunile nazistului Albert Speer.”

RAPHAËLLE LEYRIS, *Le Monde*

„Un text pe cât de necesar, pe atât de incisiv, care demonstrează că între autobiografie și autoficțiune nu e decât un pas.”

RTS Culture

„Un roman care plonjează în relația tulburătoare dintre Hitler și Albert Speer.”

VINCENT ROY, *Le Journal du Dimanche*